

C. BANKOVÝ DOHLED V ROKU 1999

1. ROZVOJ BANKOVÉHO SEKTORA

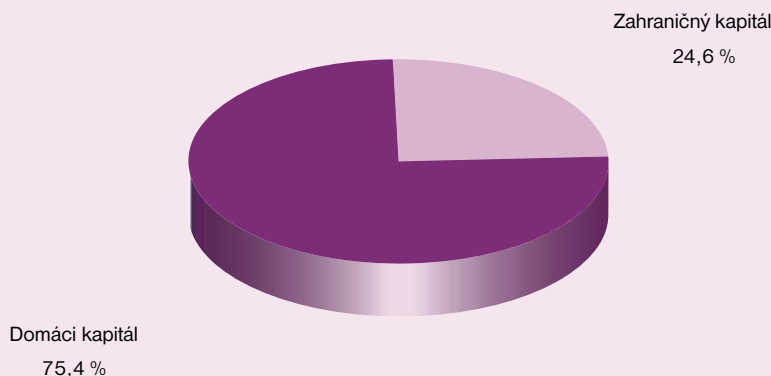
V slovenskom bankovom sektore pôsobilo k 31. decembru 1999 dvadsaťpäť bankových subjektov - dvadsaťtri bánk a dve pobočky zahraničných bánk. Začiatkom roka 1999 došlo k zlúčeniu Bank Austria (SR), a.s., Bratislava a Creditanstalt, a.s., Bratislava, ktoré sa zrealizovalo 1. januára 1999. Od 1. januára 1999 začalo svoju činnosť v Slovenskej republike aj nové zastúpenie Bank Przemyslowo-Handlowy SA z Poľska. V Slovenskej republike ku koncu roka 1999 pôsobilo desať zastúpení zahraničných bánk.

Upísané základné imanie bankového sektora SR vrátane trvalo poskytnutých prostriedkov pobočiek zahraničných bánk (bez NBS) vzrástlo k 31.12.1999 oproti stavu k 31.12.1998 o 18,2 mld. Sk, t.j. z 34,6 mld. Sk na 52,8 mld. Sk. K zvýšeniu základného imania v priebehu roka 1999 došlo v Tatra banke, a.s., Bratislava o 522 mil. Sk z majetku spoločnosti, v Investičnej a rozvojovej banke, a.s., Bratislava o 5,7 mld. Sk upísaním nových akcií,

v Priemyselnej banke, a.s., Košice o 598,9 mil. Sk upísaním nových akcií, v Slovenskej záručnej a rozvojovej banke, š.p.ú., Bratislava o 120 mil. Sk z majetku spoločnosti, v Slovenskej sporiteľni, a.s., o 4,3 mld. Sk upísaním nových akcií a vo Všeobecnej úverovej banke, a.s., Bratislava o 8,9 mld. Sk upísaním nových akcií. Na druhej strane došlo k poklesu o 2,0 mld. Sk z dôvodu predaja a následného zrušenia povolenia pôsobiť ako banka pre Priemyselnú banku, a.s., Košice.

Podiel zahraničných investorov na celkovom upísanom základnom imaní bánk a trvale poskytnutých prostriedkoch pobočiek zahraničných bánk sa posilnením kapitálu Ministerstvom financií SR v reštrukturalizovaných bankách, t.j. vo Všeobecnej úverovej banke, v Slovenskej sporiteľni a v Investičnej a rozvojovej banke podstatne znížil. Z maximálneho podielu 38,3 %, ktorý bol dosiahnutý v II. štvrťroku 1999, poklesol na 24,6 % v IV. štvrťroku 1999. Tento vývoj nesúvisel s absolútnym poklesom zahraničných investícií do bankového sektora na Slovensku, ale s procesom reštrukturalizácie, v rámci

**Štruktúra kapitálu a trvalo zverených prostriedkov
bánk a pobočiek zahraničných bánk v SR k 31.12.1999**

ktorého došlo k už spomínanému kapitálovému posilneniu zo strany Ministerstva financií SR.

V roku 1999 nadobudli účinnosť tri významné novely bankových zákonov:

Novela zákona č. 21/1992 Zb. o bankách v znení neskorších predpisov s účinnosťou od 11.10.1999

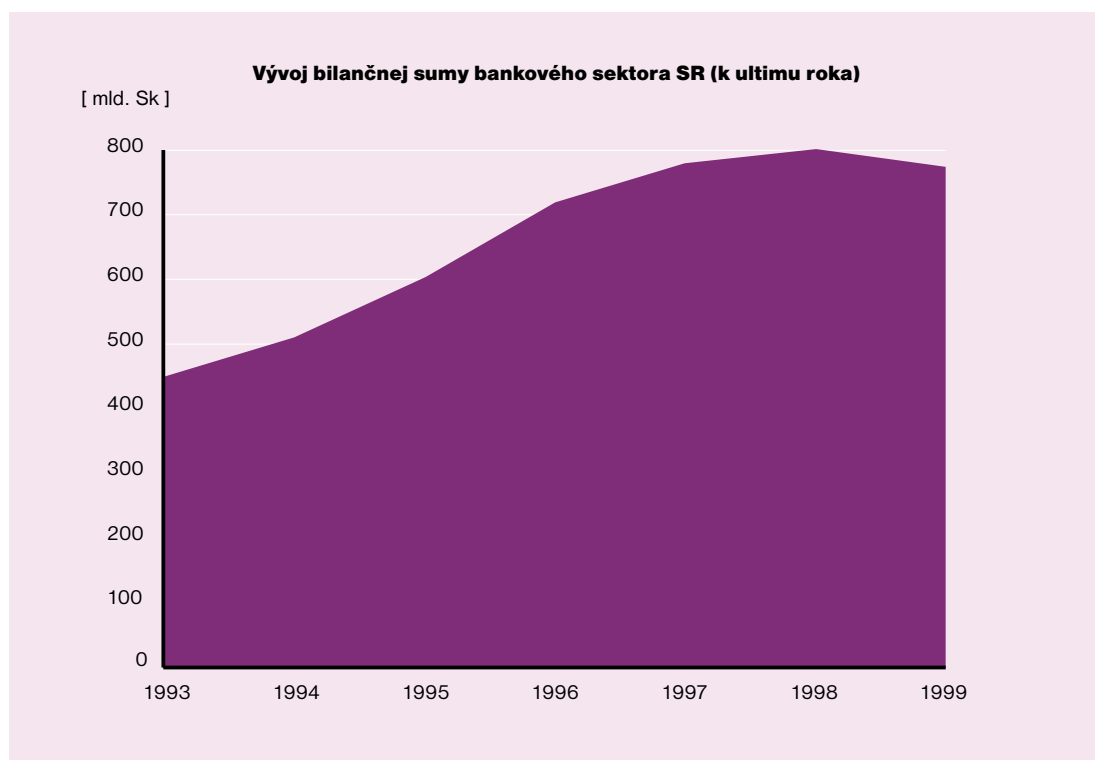
- umožnila väčšej skupine občanov získať hypotekárne úvery,
- vytvorila právne predpoklady na poskytovanie vzájomnej právnej pomoci v trestných veciach,
- zvýšila ochranu klientov banky a pobočky zahraničnej banky,
- prispela k zvýšeniu platobnej disciplíny dlžníkov bánk a pobočiek zahraničných bánk,
- zefektívnila a posilnila činnosť bankového dohľadu.

Novela zákona SNR č. 310/1992 Zb. o stavebnom sporení v znení zákona NR SR č. 386/1996 Zb. s účinnosťou od 1.10.1999 bola prijatá s cieľom

- odstrániť existujúce bariéry brániace úplnému uplatneniu systému stavebného sporenia,
- vytvoriť právne predpoklady na vstup právnických osôb do uvedeného systému,
- umožniť návrat tzv. priateľských sporiteľov,
- rozšíriť možnosti použitia voľných zdrojov z fondu stavebného sporenia.

Medzi najvýznamnejšie zmeny prijaté novelou zákona NR SR č. 118/1996 Z.z. o ochrane vkladov a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1.7.1999 možno zahrnúť

- urýchlenie vyplácania náhrad za nedostupné vklady oprávneným osobám,
- zefektívnenie činnosti Fondu ochrany vkladov,
- zabránenie vzniku nestability v bankovom systéme v čase vyplácania náhrad za nedostupné vklady.

2. CHARAKTERISTIKA BANKOVÉHO SEKTORA

Vo vývoji bankového sektora možno rok 1999 hodnotiť ako prelomový, a to najmä preto, že sa po viacročných snahách Národnej banky Slovenska uskutočnili prvé konkrétne kroky v reštrukturalizácii úverového portfólia najväčších bánk. V súlade s rozhodnutím vlády a stanoveným časovým postupom boli uskutočnené prvé dva kroky tzv. predprivatizačnej reštrukturalizácie. Koncom roka 1999 bolo zrealizované kapitálové posilnenie uvedených bánk. Touto operáciou získalo Ministerstvo financií SR a FNM SR vo VÚB 84,5 %, v Slovenskej sporiteľni 97,2 % a v IRB 69,6 % podielu na základnom imaní. V druhom kroku sa realizoval odsun zlých úverov z týchto bánk v celkovom objeme približne 82,3 mld. Sk, z toho mimo bankový sektor do špecializovanej štátnej agentúry Slovenskej konsolidačnej, a.s., 62,7 mld. Sk a zvyšok do Konsolidačnej banky, š.p.ú.

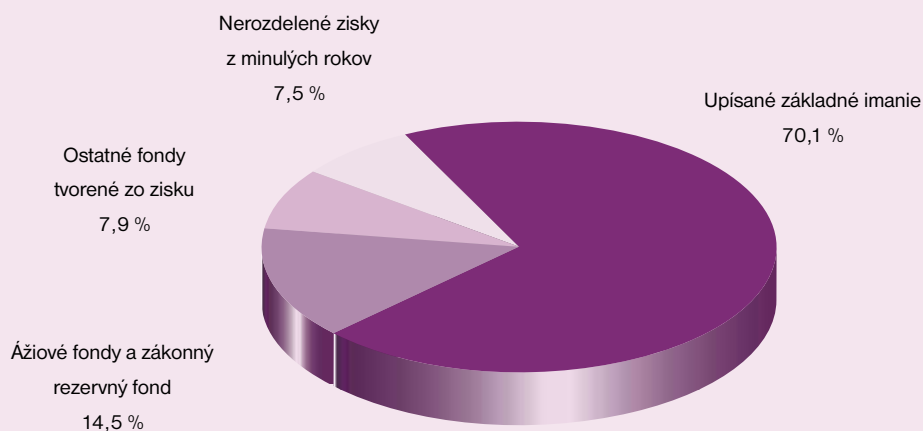
V decembri 1999 boli na základe medzinárodne vyhláseného tendra vládou SR

vybraní dlhodobí poradcovia pre privatizáciu VÚB, Slovenskej sporiteľne a Banky Slovakia. Stali sa nimi pre oblasť finančného poradenstva J. P. Morgan a pre právne poradenstvo White & Case. Zároveň v týchto bankách začali práce na diagnostických auditoch, ktorých zámerom je pripraviť uvedené banky pre strategických zahraničných investorov do konca roka 2000.

Bilančná suma bánk pôsobiacich na slovenskom peňažnom trhu dosiahla k 31.12.1999 objem 769,8 mld. Sk a oproti údajom k 31.12.1998 klesla o 3,3 % (26,5 mld. Sk). Na pokles bilančnej sumy malo vplyv Opatrenie NBS z 5. marca 1999, ktorým sa zrušila devízová pozícia bánk a pobočiek zahraničných bánk na menové účely a tiež vyššie spomínaný odsun zlých úverov. Podiel transformujúcich sa bánk na celkovom objeme bilančnej sumy bankového sektora neznamenal výraznejšie zmeny a k 31.12.1999 predstavoval 45,8 %.

Banky sa v priebehu hodnoteného obdobia zamerali najmä na menej rizikové obchody.

Štruktúra vlastného kapitálu pre hodnotenie kapitálovej primeranosti k 31.12.1999

Pokračujúce zhoršovanie finančnej situácie podnikateľských subjektov ovplyvnilo rast nesplácaných úverov s negatívnym dopadom na kvalitu úverových portfólií bánk. Len pomaly sa obnovovali úverové aktivity, a to väčšinou u existujúcich klientov. Príčinou bol nedostatok voľných zdrojov, či obava z vysokých rizík.

Zhoršovanie štruktúry aktív bankového sektora z roku 1998 pokračovalo aj počas roka 1999. V priebehu roka, najmä v druhej polovici, vzrástli klasifikované aktíva a vo viacerých bankách pokračovalo zaostávanie tvorby rezerv a opravných položiek vyplývajúce z rastu nesplácaných úverov. Najväčší vplyv na uvedený vývoj mala najmä precíznejšia klasifikácia pohľadávok v bankách v reštrukturalizácii. Prejavilo sa to najmä v septembrových výsledkoch, keď objem klasifikovaných pohľadávok dosiahol 174,5 mld. Sk. V závere roka ich objem klesol na 129,7 mld. Sk, a to najmä odsunom časti týchto pohľadávok do Slovenskej konsolidačnej. V štvrtom štvrtroku sa znížil aj podiel klasifikovaných pohľadávok na pohľadávkach spolu z 32,3 % na 23,0 %.

Z celkového objemu primárnych a sekundárnych zdrojov sa čoraz menší podiel umiestňoval do reálne výnosových aktív. Táto tendencia sa po odsune zlých úverov spomalila a jej vývoj sa zlepšil. Z 91,8 %-ného podielu zdrojov umiestňovaných do výnosových aktív v decembri 1998 klesol tento podiel k 30.9.1999 na 88,1 % a ku koncu roka 1999 vzrástol na 95,7 %.

Bankový sektor vykázal k 31.12.1999 stratu z bežného obdobia vo výške 29,5 mld. Sk. Uvedený vývoj významne ovplyvnili najmä transformujúce sa banky, ktoré v plnej výške dotvorili opravné položky a nevykazujú žiadnu nekrytú predpokladanú stratu z kategorizácie pohľadávok. Ich dotvorením sa však dostali do straty z hospodárenia. Vo viacerých bankách pretrvával problém vysokých prevádzkových nákladov.

3. HODNOTENIE OBOZRETNÉHO PODNIKANIA BÁNK

Obozretné podnikanie bánk bolo aj v roku 1999 regulované piatimi opatreniami Národnej banky Slovenska, ktoré vychádzajú z medzinárodných princípov a odporúčaní Bazilejského výboru pre bankový dohľad.

Východiskom pre hodnotenie je spracovanie údajov z účtovníctva bánk a z hlásení o kapitálovej primeranosti, o úverovej angažovanosti, o pravidlách riadenia likvidity, o regulácii menových pozícií a o pravidlách hodnotenia pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk podľa rizík v nich obsiahnutých a pre tvorbu zdrojov na krytie týchto rizík (klasifikácia pohľadávok a podsúvahových záväzkov) predkladané bankovému dohľadu NBS.

Informačný systém bankového dohľadu pomáha prostredníctvom sústavy pomerových ukazovateľov pri hodnotení a sledovaní tendencií vývoja jednotlivých bánk, skupín bánk a celého bankového sektora SR.

V plnení limitov obozretného podnikania došlo v priebehu roka 1999 za bankový sektor SR ako celok k zlepšeniu najmä v dodržiavaní limitov likvidity a nezabezpečených devízových pozícií. Hodnotenie obozretného podnikania bánk vykonáva bankový dohľad NBS aj sústavným výkonom dohľadok na mieste.

3.1. Kapitálová primeranosť

Opatrenie NBS č. 5/1997 o kapitálovej primeranosti bánk stanovilo bankám povinnosť dodržiavať minimálny limit kapitálovej primeranosti vo výške 8 %.

K 31.12.1999 nespĺnili záväzný limit kapitálovej primeranosti štyri banky, pričom v dvoch

komerčných bankách a jednom štátnom peňažnom ústave prevyšovali odpočítateľné položky hodnotu kapitálu. Potreba zdrojov týchto bánk na dosiahnutie 8 %-nej kapitálovej primeranosti klesla oproti decembru 1998 na 27,5 mld. Sk.

Kapitálová primeranosť za banky pôsobiace v bankovom sektore Slovenskej republiky vzrástla oproti koncu roka 1998 o 2,2 bodu a dosiahla hodnotu 5,3 %. Tento priaznivý vývoj bol ovplyvnený nárastom kapitálu pre výpočet kapitálovej primeranosti a poklesom objemu rizikovo vážených aktív. Uvedená skutočnosť bola v rozhodujúcej miere spôsobená reštrukturalizáciou najväčších slovenských bánk.

Kapitál pre výpočet kapitálovej primeranosti vzrástol k 31.12.1999 oproti koncu roka 1998 približne o 6,5 mld. Sk na 19,4 mld. Sk. Rizikovo vážené aktíva za banky bankového sektora Slovenskej republiky klesli o 43,2 mld. Sk na 363,7 mld. Sk. Nárast kapitálu pre hodnotenie kapitálovej primeranosti za bankový sektor ako celok ovplyvnilo predovšetkým zvýšenie základného imania v reštrukturalizovaných bankách a pokles odpočítateľných položiek, najmä nekrutej predpokladanej straty.

3.2. Úverová angažovanosť

Opatrenie NBS č. 3/1994 stanovuje bankám mesačné sledovanie úverového rizika, ktoré spočíva v možnosti straty bánk z vysokej miery úverovej angažovanosti voči jednému alebo niekoľkým dlžníkom tvoriacim jednu vzájomne ekonomicky prepojenú skupinu. Čistá úverová angažovanosť voči nebankovým klientom nesmie prevýšiť 25 % kapitálu banky, voči bankovým klientom 80 % a agregovaná výška všetkých čistých úverových angažovaností prevyšujúcich 15 % kapitálu banky nesmie presiahnuť 800 % jeho hodnoty.

V priebehu celého roka 1999 sa vyskytlo porušovanie limitov čistej úverovej angažovanosti voči nebankovej klientele v devätnástich bankách a voči bankovej klientele v štrnástich bankách. Limit agregovanej výšky vykázaných úverov porušilo jedenásť bánk. Neplnenie limitov bolo spôsobené najmä kapitálovým vybavením, prevzatím vysokej úverovej angažovanosti z minulosti. Vývoj bol však priaznivý a počet bánk dlhodobo porušujúcich limity sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom znížil.

3.3. Likvidita

Bankový dohľad NBS opatrením č. 7/1997 sprísnil pravidlá likvidity bánk a stanovil bankám a pobočkám zahraničných bánk dosiahnuť hodnotu podielu aktív a pasív splatných do jedného mesiaca rovný alebo väčší ako 100 %. Aj vývoj plnenia stanoveného limitu likvidity v roku 1999 bol v porovnaní s predchádzajúcim rokom pozitívny. Počet bánk, ktoré v priebehu roka uvedený limit neplnili klesol na trinásť, z toho päť bánk limit nespĺnilo iba raz.

Popri prijatých menových nástrojoch Národnej banky Slovenska bola likvidita ovplyvňovaná aj reálnym vývojom situácie a vývojom na trhu. Išlo o pretrvávajúci nedostatok najmä dlhodobých a čiastočne i strednodobých zdrojov, pretrvávajúce problémy kapitálového trhu a nedostatočný počet veľkých investorov, daňové predpisy a i. Dopad týchto vplyvov sa prejavil v nedostatku likvidných zdrojov, v následnom neplnení povinných minimálnych rezerv v niektorých bankách, v časovej nevyváženosti zdrojov a ich použitia.

3.4. Nezabezpečené devízové pozície

Opatrenie NBS č. 11/1997 o obmedzeniach pre nezabezpečené devízové pozície bánk

určuje pravidlá obozretného vykonávania bankových činností v cudzej mene. Opatrenie definuje obmedzenie pre rozdiely aktív a pasív v jednotlivých cudzích menách prepočítaných na slovenské koruny vo výške 10 % a pre celkovú nezabezpečenú devízovú pozíciu 25 % v prepočte ku kapitálu banky. Od 1. januára 1999 bolo do hlásenia o nezabezpečených devízových pozíciách doplnené sledovanie jednotnej európskej meny euro. S výnimkou transformujúcich sa bánk malo po prijatých postupoch bankového dohľadu voči bankám porušujúcim stanovené limity riziko z nezabezpečených pozícií v priebehu roka väčšinou krátkodobý charakter a znížil sa aj počet bánk neplniacich ustanovenia opatrenia.

3.5. Klasifikácia pohľadávok

Opatrenie NBS č. 3/1995 stanovuje jednotné pravidlá vykazovania a oceňovania pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk a pobočiek zahraničných bánk, ktoré zohľadňujú riziká strát v nich obsiahnutých a potrebu tvorby zdrojov na krytie týchto rizík.

Vo vývoji klasifikovaných pohľadávok došlo v roku 1999 k výraznému zlomu, keď sa po

viacročných snahách Národnej banky Slovenska uskutočnili prvé konkrétne kroky v reštrukturalizácii úverového portfólia najväčších bánk. Koncom roka 1999 bolo zrealizované kapitálové posilnenie uvedených bánk a realizoval sa odsun zlých úverov z týchto bánk do jedného štátneho peňažného ústavu a mimo bankový sektor do špecializovanej agentúry. Dôsledkom uvedených krokov klesla nekrytá predpokladaná strata z pohľadávok a podsúvahových záväzkov bánk za bankový sektor ako celok v medziročnom porovnaní o 18,7 mld. Sk, t.j. o 96,9 %, na 603,2 mil. Sk.

Medzi priority, ktoré bude musieť NBS v najbližšom období zabezpečiť patrí doriešenie problémov niektorých malých bánk na Slovensku, bude potrebné aj účinne spolupracovať na vytváraní podmienok dokončenia reštrukturalizácie bánk s prevahou vlastníctva štátu a pripraviť podmienky na ich privatizáciu v súlade so zámermi vlády SR a taktiež aktívne prispieť k negociácii Slovenska do európskych štruktúr. Na splnenie tohto cieľa bude potrebné zabezpečiť v oblasti bankovníctva úplnú implementáciu 25 základných princípov fungovania efektívneho bankového dohľadu, čo bude vyžadovať ďalšie úpravy pravidiel obozretného podnikania bánk a zmeny zákona o bankách, zákona o NBS a ďalších zákonov.